

*Karolis Aleksa**

Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas

JAV karinės transformacijos poveikis Šiaurės Korėjos gynybos politikai

Šiame straipsnyje pateikiama JAV galimybių priversti Šiaurės Korėją atsisakyti branduolinio ginklo kūrimo interpretacija, besiremianti JAV ir Šiaurės Korėjos konvencinio balanso analize. Kartu tai yra bandymas parodyti, kokią poveikį JAV karinė transformacija turi potencialių JAV oponentų gynybos politikos sprendimams. Pirmoje (teorinėje) straipsnio dalyje pateikiamos teorinės interpretacijos prielaidos, taip pat JAV ir Šiaurės Korėjos konvencinio balanso vertinimo pagrindai. Antroje straipsnio dalyje išryškunami ligšiolinių nesėkmingų JAV ir tarptautinės bendruomenės bandymų priversti Šiaurės Korėją atsisakyti kurti branduolinį ginklą pagrindiniai momentai ir paaiškinamos nesėkmingos politikos priežastys. Trečioje dalyje analizuojamas JAV ir Šiaurės Korėjos konvencinis balansas, vertinant šių šalių konvencines pajėgas, ilgo nuotolio konvencinių smūgių programas, priešraketinės gynybos programas – įvertinus šį balansą konstatuojama, kad JAV siekis priversti Šiaurės Korėją atsisakyti kurti branduolinį ginklą pasmerktas nesėkmei.

Įvadas

JAV prezidentas Barackas Obama kalboje, pasakytoje 2009 m. balandžio mėnesį Prahoje išreiškė, Amerikos įsipareigojimą siekti pasaulio be branduolinio ginklo: tai bus įmanoma padaryti, jei branduolinį ginklą turinčios valstybės pradės nusiginkluoti, o šalys be branduolinio ginklo nesiels jų išgyti.¹ Branduolinės politikos peržiūros dokumente², paskelbtame 2010 m. balandžio mėnesį, JAV pažymėjo, kad yra pasirengusi išplėsti negatyvią saugumo garantiją ir įsipareigoti nenaudoti ir negrasinti naudoti branduolinio ginklo prieš nebranduolines valstybes, kurios yra Branduolinio ginklo neplatavimo sutarties³ dalyvės ir vykdo branduolinio ginklo neplatavimo įsipareigojimus. Viena iš nedaugelio valstybių, keliančių grėsmę šiai Baracko Obamos vizijai, yra Šiaurės Korėja, kuri kuria branduolinį ginklą ir plėtoja raketines technologijas, kurios leistų branduolinį ginklą panaudoti ir prieš JAV. Ši valstybė 2009 m. balandžio 5

* *Karolis Aleksa* – Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto doktorantas. Adresas korespondencijai: Vokiečių g. 10, 01130 Vilnius, tel.: (8 5) 2514130, e-paštas: karolisaleksa@hotmail.com

¹ Remarks by President Barack Obama, Hradcany Square, Prague, Czech Republic, April 5, 2009, http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-By-President-Barack-Obama-In-Prague-As-Delivered/, 10 08 2010.

² Ang. Nuclear Posture Review Report

³ Ang. Nuclear Non-Proliferation Treaty

d. (Obamos kalbos Prahoje dieną) išbandė raketą, galimai panaudojamą kuriant tarpžemyninę balistinę raketą, o 2009 m. gegužės 25 d. atliko antrąjį branduolinio ginklo bandymą. Atrodo, kad Baracko Obamos kalbos Šiaurės Korėjos atžvilgiu iki jį išrenkant JAV prezidentu paskutiniaisiais metais⁴, kuriose buvusio JAV prezidento G. W. Busho administracija buvo raginama aktyviau kalbėtis su Šiaurės Korėja dvišaliu formatu, turėjo sulaukyti Šiaurės Korėją nuo tokių žingsnių. Analitikai skirtingai interpretuoja šiuos Šiaurės Korėjos veiksmus, beje, kaip ir visą Šiaurės Korėjos užsienio politiką po šaltojo karo. Pastaruoju metu ypač pagausėjo analitinių studijų, bandančių išsklaidyti didele dalimi pasaulio žiniasklaidos suformuotą Šiaurės Korėjos kaip neracionalaus, neprognozuojamo ir pamišusio tarptautinių santykių veikėjo įvaizdį⁵, kuri eskaluoti ypač padėjo ir buvusio JAV prezidento G. W. Busho politika ir retorika. Dalis analitikų tvirtina, kad Šiaurės Korėjos užsienio politiką lemia jos strateginė kultūra, suformuota Šiaurės Korėjos įkūrėjo Kim Ir Seno (Kim Il Sung), kuri pati savaime nėra neracionali⁶, kiti teigia, kad Šiaurės Korėjos politika yra veikiamą jos esminių gynybinių interesų, kurie yra racionaliai suprantami⁷. Kiti tyrinėtojai, vertindami Šiaurės Korėjos derybinių elgesį, taip pat teigia, kad Šiaurės Korėja nėra nei iracionali, nei neatgrasinama veikeja (Šiaurės Korėjos atgrasinimo strategija sėkmingai veikia jau daugiau kaip penkiasdešimt metų)⁸ ir kad Šiaurės Korėja laikosi apskaičiuotos agresyvios diplomatinės strategijos, paremtos naudos siekimu sukeltant krizes⁹, be to, specialiai stengiasi sudaryti neprognozuojamos valstybės, galinčios itin rizikuoti, jei JAV ar Pietų Korėja imtųsi sankcijų ar nedarytų nuolaidų, įvaizdį.¹⁰

Didžioji dalis analitikų, vertindami JAV ir tarptautinės bendrijos galimybes ir priemones priversti Šiaurės Korėją atsisakyti branduolinio ginklo programos, mano, kad tai įmanoma, o tokias galimybes vis dar teikia derybų kelias. M. O'Hanlon ir M. Mochizuki teigia, kad Šiaurės Korėjai turi būti kelia-

⁴ The Candidates on North Korea Policy, October 23, 2008, http://www.cfr.org/publication/14757/candidates_on_north_korea_policy.html, 11 08 2010.

⁵ Žr. įdomią ir informatyvią Hugh Gustersono analizę, parodančią JAV spausdintinės žiniasklaidos pateiktus dažnai iškraipytus ir netikslius Šiaurės Korėjos lyderių ir Šiaurės Korėjos politikos vertinimus. Gusterson H., "Paranoid, Potbellied Stalinist Gets Nuclear Weapons: How the U.S. Print Media Cover North Korea", *Nonproliferation Review*, Vol. 15, No. 1, March 2008, p. 30–35.

⁶ Bermudez J. S. Jr., "North Korea and the Political Uses of Strategic Culture" in Johnson J.L., Kartchner K.M., Larsen J.A., ed., *Strategic Culture and Weapons of Mass Destruction: Culturally Based Insights With Comparative National Security Policymaking*. New York: Palgrave Macmillan, 2009, p. 189–200.

⁷ O'Neil A., *Nuclear Proliferation in Northeast Asia: The Quest for Security*. New York: Palgrave Macmillan, 2007, p. 57–58, 74.

⁸ Cha V. D., Kang D. C., *Nuclear North Korea: A Debate on Engagement Strategies*, New York, West Sussex: Columbia University Press, 2003; O'Neil A., *Nuclear Proliferation in Northeast Asia: The Quest for Security*. New York: Palgrave Macmillan, 2007, p. 75.

⁹ Huntley Wade L., "Bucks for the Bang: North Korea's Nuclear Program and Northeast Asian Military Spending", *Asian Perspective*, Vol. 33, No. 4, 2009, p. 147–182.

¹⁰ Kim Yongho, Yi Yurim, "Security Dilemmas and Signaling during the North Korean Nuclear Standoff", *Asian Perspective*, Vol. 29, No.3, 2005, p. 73–97.

mi reikalavimai, tačiau turi būti pateiktos ir konkrečios paskatos reformuotis¹¹. Panašios pozicijos laikosi ir dauguma kitų analitikų, kurie itin daug dėmesio skiria tarptautinės bendrijos (ypač šešiašalių derybų formato su Šiaurės Korėja dalyvių) bendros nuomonės formavimui. Pavyzdžiui, Chung-in Moonas ir Jong Yun Bae mano, kad reikia tęsti šešiašales derybas, o šiose derybose JAV laikytis bent šiek tiek lankstesnės pozicijos¹². Wade L. Huntley irgi tvirtina, kad neužtenka dirbti tik su Šiaurės Korėja, ypač svarbu formuoti konsensuą tarp JAV, Japonijos, Rusijos, Kinijos ir Pietų Korėjos¹³, o G. Changas akcentuoja, kad kelias į bendros nuomonės formavimą eina per Pietų Korėją, kuri laikosi Šiaurės Korėjos įtraukimo politikos, taip atverdama kelią Šiaurės Korėjai ir toliau siekti branduolinio ginklo programos, o Kinijai – išnaudoti šią situaciją savo naudai.¹⁴

Galima pripažinti tokių samprotavimų vertę, turint omenyje, kad tarptautinės bendrijos spaudimas Libijai galų gale privertė šią valstybę atsisakyti plėtoti branduolinio ginklo programą¹⁵, o tokiam spaudimui nepasidavęs Sadamo Huseino režimas Irake buvo nuverstas. Atsivėrusios naujos galimybės Libijos ekonominei plėtrai ir Sadamo Huseino režimo nuvertimas turėtų būti pakankamai įtikinantys argumentai Šiaurės Korėjos lyderiams atsisakyti branduolinio ginklo kūrimo programos. Visgi iki šiol Šiaurės Korėja jos neatsisakė.

Atsižvelgiant į tai, *šiamo straipsnyje siekiama pateikti kitą JAV galimybių priversti Šiaurės Korėją atsisakyti branduolinio ginklo kūrimo programos interpretaciją*. Ši interpretacija yra pesimistinė ir aiškina, kad didėjantis JAV konvencinis karinis pranašumas prieš kitų valstybių konvencines pajėgas po šaltojo karo, taip pat ir prieš Šiaurės Korėjos, yra vienas svarbiausių veiksnių, lemiančių ir lemsiančių Šiaurės Korėjos politiką toliau plėtoti branduolinių ginklų arsenalą.

Mintis, kad didėjantis JAV konvencinis pranašumas po šaltojo karo skatina masinio naikinimo ginklų proliferaciją nėra originali¹⁶, tačiau straipsnyje siekiama atkreipti dėmesį, kad šis reiškinys – vienas svarbiausių veiksnių, darančių ir darysiančių įtaką Šiaurės Korėjos sprendimams dėl tolesnio bran-

¹¹ O'Hanlon M., Mochizuki, M. M., *Crisis on the Korean Peninsula : How to Deal with a Nuclear North Korea*. Blacklick, OH, USA: McGraw-Hill Professional Publishing, 2003, p. 4–6.

¹² Nepaisant to, kad šios mintys išsakytos prieš septynerius metus, jos nėra „pasenusios“, turint omenyje, dabartinių šešiašalių derybų su Šiaurės Korėja statusą. Žr. Moon Chung-in, Bae Jong-Yun, „The Bush Doctrine and the North Korean Nuclear Crisis“, *Asian Perspective*, Vol. 27, No.4, 2003, p.9–45.

¹³ Kertiniu momentu laikomas konsensuso tarp JAV ir Kinijos formavimas. Žr. Huntley Wade L., „Bucks for the Bang: North Korea's Nuclear Program and Northeast Asian Military Spending“, *Asian Perspective*, Vol. 33, No. 4, 2009, p. 147–182.

¹⁴ Tačiau 2008 m. Pietų Korėjos prezidentu išrinkus Lee Myung baka, kuris laikosi kur kas skeptiškesnės pozicijos dėl Šiaurės Korėjos intencijų nei prieš jį dirbę prezidentai Kim De Džungas (Kim Dae-Jung) ir Ro Mu Hjunas (Roh Moo-Hyun), atsirado palankesnės sąlygos formuotis bendrai nuomonei. Žr. Chang G., *Nuclear Showdown: North Korea Takes on the World*. Westminster, MD, USA: Random House, Incorporated, 2006, p. 200–220.

¹⁵ Žr. pvz., Squassoni S., *Disarming Libya: Weapons of Mass Detraction*. CRS Report for Congress, September 22, 2006, <http://fpc.state.gov/documents/organization/78338.pdf>, 20 11 2010.

¹⁶ Žr. Gerson M.S., „Conventional Deterrence in the Second Nuclear Age“, *Parameters*, Autumn 2009, <http://www.carlisle.army.mil/USAWC/parameters/Articles/09autumn/gerson.pdf>, 20 11 2010; Morgan P.M., *Deterrence Now*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003, 203–237.

duolinių ginklų kūrimo ir jo poveikio neutralizuoti negali netgi galimos JAV saugumo garantijos Šiaurės Korėjai.

Pirmoje straipsnio dalyje pateikiamos teorinės interpretacijos prielaidos ir pačią interpretaciją grindžiantis analizės pagrindas. Antroje dalyje apžvelgiama JAV ir tarptautinės bendruomenės bandymų priversti Šiaurės Korėją atsisakyti branduolinio ginklo kūrimo istorija, nustatant esmines problemas, neleidusias JAV ir tarptautinei bendruomenei pasiekti Šiaurės Korėjos branduolinio nusiginklavimo. Trečiojoje dalyje, išanalizavus JAV ir Šiaurės Korėjos konvencinio balanso ypatumus, pateikiamos išvados, kuriose vertinamos JAV galimybės priversti Šiaurės Korėją atsisakyti branduolinio ginklo.

Ivado pabaigoje atkreiptinas dėmesys ir į Šiaurės Korėjos „problemos“ aktualumą Lietuvai, ypač Lietuvos užsienio ir gynybos politikos formuotojams. Manytina, kad pastarieji turėtų atkreipti daugiau dėmesio į JAV ir Šiaurės Korėjos konfrontaciją dėl galimo karinio konflikto tarp šių valstybių. Išsipildžius blogiausiam įmanomam scenarijui ir prasidėjus karui tarp JAV, Pietų Korėjos ir Šiaurės Korėjos, NATO bus priversta svarstyti klausimą dėl paramos JAV ir Pietų Korėjai (artimai JAV sąjungininkei ir NATO partnerei) teikimo tiek konflikto, tiek pokonfliktinėje stadijoje. Net ir neišsipildžius blogiausiam scenarijui, neatmestina, kad ateis diena, kai Šiaurės Korėjos režimas žlugs ir bus reikalinga ypač skubi humanitarinė pagalba Šiaurės Korėjos gyventojams. Vienu ar kitu atveju Lietuva bus priversta reaguoti į situaciją Šiaurės Korėjoje.

1. Teorinės aiškinimo prielaidos ir kriterijai

Praėjusio amžiaus paskutiniame dešimtmetyje pasipylė gausybė JAV kariškių ir akademinų tyrinėtojų studijų, kuriose buvo teigiama, kad JAV žengia revoliucijos karybos srityje keliu ir kad ši revoliucija suteiks JAV neišmatuojamą karinį pranašumą prieš bet kokią įmanomą priešininką. Pirmame šio amžiaus dešimtmetyje, atsižvelgiant į JAV karybos pažangą, atsirado vis daugiau tvirtinančių, kad revoliucija karybos srityje taip ir neįvyko, nors kai kuriuos jos požymius ir galima atpažinti. Didėjantį atsargumą atvirai deklaruoti prasidėjusių revoliucijos karybos srityje erą atspindi ir terminų, apibūdinančių pokyčius karybos srityje, kaita tiek oficialiame JAV valdžios atstovų, kariškių, tiek akademinų tyrinėtojų žodyne: šio amžiaus pirmame dešimtmetyje konceptą „revoliucija karybos srityje“ pakeitė konceptai „karinė transformacija“, „modernizacija plius“.¹⁷ Nepaisant to, kad tikėjimas revoliucija karybos srityje

¹⁷Raska M., *The RMA Theory, Process, and Debate: "Five Waves"*, Lee Kuan Yew School of Public Policy: Working Paper Series (SPP10-06), September 2010, <http://www.spp.nus.edu.sg/docs/wp/2010/wp1006.pdf>, 15 09 2010. Žr. ir Sloan E., *Military Transformation and Modern Warfare: A Reference Handbook*. Westport, Connecticut, London: Praeger Security International, 2008; Gates, R.M., "A Balanced Strategy: Reprogramming the Pentagon for a New Age". *Foreign Affairs*, January/February 2009, Vol.88, No.1, p. 28–40.

po šalčio karo vis labiau blėsta¹⁸, tačiau pripažįstama, kad JAV karinė pažanga turi tokios revoliucijos požymių. Šis pripažinimas atsispindi gausoje analitinių studijų, kuriose nagrinėjami skirtingi valstybių atsako į JAV karinę pažangą būdai ir priemonės: iki šiol daugiausia dėmesio sulaukė JAV sąjungininkų (Didžiosios Britanijos, Australijos, Prancūzijos, Vokietijos, Izraelio) reakcijos į JAV karinę pažangą analizė¹⁹. Šiose studijose bandoma atskleisti tiek sąjungininkų požiūrį (suvokimą) į patį revoliucijos karybos srityje reiškinių, tiek konkrečiai nustatyti, kurios sąjungininkų karinių pajėgų modernizacijos programos atsispindi atsaką į revoliuciją karybos srityje. Potencialių JAV oponentų reakciją nagrinėję tyrimai šiek tiek daugiau dėmesio skyrė Kinijos atsakui į JAV karinę pažangą²⁰ – kitų potencialių oponentų (Rusijos, Irako, Šiaurės Korėjos ir kt.) reakcijos tyrimų nėra tiek daug.²¹

Apžvelgtoje akademinėje literatūroje iki šiol nebuvo pasiūlytas modelis, kaip tirti JAV karinės transformacijos poveikį potencialioms JAV oponentėms (Iranui, Šiaurės Korėjai), kurios nepajėgios net bandyti lygiavertiškai varžytis

¹⁸ Aleksa K., „Karinio pokyčio poveikio tarptautinei sistemai interpretacijos“, *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2009–2010*, p. 28.

¹⁹ Sloan E., *Military Transformation and Modern Warfare: A Reference Handbook*. Westport, Connecticut, London: Praeger Security International, 2008; Sloan E., Canada and the Revolution in Military Affairs: Current Response and Future Opportunities, <http://www.journal.forces.gc.ca/vo1/no3/doc/7-14-eng.pdf>, 05 08 2010; Raska M., *The Revolution in Military Affairs and Security of Small States: Israel's RMA Trajectory and Force Modernization Programs (1995–2008)*, Lee Kuan Yew School of Public Policy, Working Paper Series, <http://www.spp.nus.edu.sg/wp/2009/wp0904.pdf>, 05 08 2010; žr. Laird R.F., Mey H.H., *The Revolution in Military Affairs: Allied Perspectives*, Institute for National Strategic Studies, National Defense University, Washington, 1999, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=23633>, 05 09 2010; Collmer S., *Information as a Key Resource: The Influence of RMA and Network-Centric Operations on the Transformation of the German Armed Forces*, George C. Marshall European Center for Security Studies, Occasional Paper Series, No. 8, February 2007, http://www.marshallcenter.org/mcpublicweb/MCDOcs/files/College/F_Publications/occPapers/occ-paper_8-en.pdf, 05 09 2010; Donnelly C., *How do Allies Deal With U.S. Military Transformation*, http://www.nids.go.jp/english/event/symposium/pdf/2005/e2005_06.pdf, 05 09 2010; Bernard S., *The Revolution in Military Affairs: Approach with Caution*. The Army Doctrine and Training Bulletin, Vol 3, No.4/Vol. 4, No. 1, Winter 2000/Spring 2001, http://www.army.forces.gc.ca/caj/documents/vol_03/iss_4/CAJ_vol3.4_13_e.pdf, 05 09 2010; Richter A., *The Revolution in Military Affairs and its Impact on Canada: The Challenge and the Consequences*. Institute of International Relations, The University of British Columbia. Working paper No. 28, March 1999, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ord655=grp1&ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=46514>, 05 09 2010.

²⁰ Gill B., Henley L., *China and the Revolution in Military Affairs*. Strategic Studies Institute, 1996, www.strategicstudiesinstitute.army.mil, 09 09 2008; Yoshihara T., *Chinese Information Warfare – A Phantom Menace or Emerging Threat*. Strategic Studies Institute, 2001, <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/ssi/chininfo.pdf>, 05 09 2010; Mulvenon J.C., Tanner M.S., Chase M.S., Frelinger D., Gompert D.C., Libicki M.C., Pollpeter K.L., *Chinese Responses to U.S. Military Transformation and Implications for the Department of Defense*. RAND, 2006, http://www.rand.org/pubs/monographs/2006/RAND_MG340.pdf, 2009-07-20; Jun W., Xiangli S., Side H., *The Impact of Revolution in Military Affairs on China's Defense Policy*, <http://www.lincci.it/rapporti/amaldi/papers/XV-WuRMAImpact.pdf>, 25 08 2008.

²¹ Boot, M., *War Made New: Weapons, Warriors, and the Making of the Modern World*. New York: Gotham Books, 2006; Hoyt T.D., “Revolution and Counter-Revolution: The Role of the Periphery in Technological and Conceptual Innovation”, 179–201 in Ed. By Goldman E.O., Eliason L.C., *The Diffusion of Military Technology and Ideas*, California: Stanford University Press, 2003.

su JAV karinės pažangos srityje (kaip, pavyzdžiui, Rusija ar Kinija). Šiame straipsnyje, atsižvelgiant į tikslą atskleisti JAV karinės transformacijos poveikį Šiaurės Korėjos gynybos politikai, pasitelkiama teorinė JAV ir Šiaurės Korėjos konvencinio balanso analizė. Siekiant atskleisti šio balanso kaitą, analizuoti pasirenkami šie aiškinamieji kriterijai: JAV ir Šiaurės Korėjos konvencinių pajėgų modernizacijos lygis²², JAV priešraketinės gynybos ir Šiaurės Korėjos balistinių raketų programų kūrimo tendencijos, JAV ilgo nuotolio konvencinių smūgių programa ir Šiaurės Korėjos galimybės apsiginti nuo šios programos. JAV konvencinių pajėgų modernizacijos lygio, JAV priešraketinės gynybos ir ilgo nuotolio konvencinių smūgių programos kriterijai yra pasirinkti, nes bene ryškiausiai atspindi JAV karinę transformaciją po šaltojo karo. JAV priešraketinės gynybos ir ilgo nuotolio konvencinių smūgių programos yra ypatingos tuo, kad stiprina konvencines JAV priemones gintis nuo branduolinės atakos ir pajėgumus rengti konvencinius išpuolius ilgo nuotolio raketomis prieš kitų šalių branduolinius ginklus ir jų paleidimo mechanizmus. Šių kriterijų analizė yra pajėgi atskleisti besiklostančio JAV ir Šiaurės Korėjos konvencinio balanso ypatybes ir išryškinti Šiaurės Korėjos saugumo dilemas. Šių kriterijų pasirinkimo pobūdžiu JAV ir Šiaurės Korėjos konvencinio balanso kaitos analizė smarkiai skiriasi nuo galimos standartinės (klasikinės) konvencinio balanso analizės, kuri siektų palyginti visų JAV ir Šiaurės Korėjos konvencinių pajėgų dydį, konvencinės ginkluotės kiekius arba bent palyginti JAV konvencinių pajėgų ir ginkluotės Pietų Korėjoje dydį su Šiaurės Korėjos konvencinėmis pajėgomis. Tačiau šiuo atveju standartinė konvencinio balanso analizė nepajėgi atskleisti *kokybinių* šio balanso kaitos aspektų, išryškinančių jų įtaką Šiaurės Korėjos politikai toliau siekti branduolinio ginklo kūrimo programos. Standartinė visų JAV ir Šiaurės Korėjos konvencinių pajėgų lyginamoji analizė laikotarpiu nuo 1990 m. iki 2010 m. rodo, kad JAV turi daugiau veikiančios konvencinės kariuomenės, kur kas daugiau tankų, pėstininkų kovos mašinų, povandeninių laivų, didžiųjų kovinių laivų, kurių skaičius po šaltojo karo sumažėjo, tačiau ir 2010 m. išlieka daug didesnis nei Šiaurės Korėjos.²³ JAV konvencinių pajėgų Pietų Korėjoje ir Šiaurės Korėjos konvencinių pajėgų ginkluotės dydžio analizė rodo, kad Šiaurės Korėja turi kiekybinį pranašumą (prie JAV pajėgų Pietų Korėjoje pridėjus ir pačios Pietų Korėjos konvencines pajėgas konvencinės ginkluotės skaičius tampa apylygis, tačiau sausumos pajė-

²² Modernizacijos lygio kriterijus šiame straipsnyje „matuoja“ konvencinių pajėgų gebėjimą kariauti „modernius“ karus (pvz., JAV (tarptautinės koalicijos) karas prieš Iraką 2003 m.).

²³ Pvz., 2009 m. veikiančią JAV kariuomenę sudarė 1 153 587 mln. personalo, tankų skaičius siekė 7620, šarvuočių 28 574, kovoti tinkamų naikintuvų apie 1200, o Šiaurės Korėjos veikiančiojoje kariuomenėje yra 1 106 000 personalo, 4010 tankų, apie 2500 šarvuočių ir apie 620 kovai tinkamų naikintuvų. 1990 m. šis balansas buvo dar palankesnis JAV. Žr. *The Military Balance 2009*. The International Institute for Strategic Studies. London: Routledge, Taylor&Francis Group, 2009, 31–44, 394–396.

gų konvencinės ginkluotės dydžiu Šiaurės Korėja turi šioki toki pranašumą)²⁴. Galima pripažinti, kad standartinė konvencinio balanso analizė būtų verta dėmesio, jei būtų siekiama palyginti Šiaurės ir Pietų Korėjos konvencines pajėgas ir išryškinti didėjantį kokybinį Pietų Korėjos pranašumą konvencinės ginkluotės srityje, kuris yra tiesiogiai veikiamas JAV karinės technikos eksporto į Pietų Korėją. Tačiau šiame straipsnyje siekiama atkreipti būtent į JAV karinės transformacijos tiesioginį poveikį Šiaurės Korėjos gynybos politikai. Juk kaip rodo Korėjos karo 1950–1953 m., Irako karinių operacijų pavyzdžiai po šaltojo karo, kiekybinė priešininko pajėgų persvara netrukdo JAV pajėgoms pasiekti karinius laimėjimus. Be to, JAV operaciniuose planuose kariniam konfliktui su Šiaurės Korėja numato skirti nuo 480000 iki 690000 karių²⁵, kurie veikdami kartu su Pietų Korėjos pajėgomis prilygtų dydžiu Šiaurės Korėjos pajėgoms (neskaiciuojant nei Šiaurės Korėjos, nei Pietų Korėjos rezervų dydžio), o kokybe – neabejotinai lenktų.²⁶ Tad būtent dėl standartinės konvencinio balanso analizės ribotumo Šiaurės Korėjos atveju yra pasirenkama kokybinius pokyčius pagal pasirinktus kriterijus atskleidžianti konvencinio balanso tarp JAV ir Šiaurės Korėjos analizė, kuri ir paaiškina Šiaurės Korėjos gynybos politiką toliau vykdyti branduolinio ginklo kūrimo programą.

2. Nesėkmės istorija: JAV bandymai priversti Šiaurės Korėją atsisakyti branduolinio ginklo kūrimo programos

Šiaurės Korėjai paskelbus apie pasitraukimą iš Branduolinio ginklo neplatavimo sutarties 1993 m. kovo mėnesį, JAV ėmėsi lyderio vaidmens siekdama suvaldyti krizę, kuri galėjo neigiamai paveikti ne tik branduolinio ginklo neplatavimo režimo efektyvumą, tačiau ir Rytų Azijos regiono stabilumą. 1994 m. spalio 21 d. JAV ir Šiaurės Korėja Ženevoje susitarė, kad Šiaurės Korėja per vieną mėnesį po susitarimo sudarymo sustabdys savo branduolinius reaktorius, už tai gaudama JAV išipareigojimą kasmet tiekti Šiaurės Korėjai pusę milijono tonų sunkiosios naftos ir pastatyti lengvojo vandens reaktorius iki 2003 m., galinčius generuoti 2000 megavatų energijos per metus. JAV taip pat pažadėjo suteikti formalias garantijas Šiaurės Korėjai, kad negrasins panaudoti ir nenaudos branduolinio ginklo prieš Šiaurės Korėją (jei 1994 m. sutartis bus

²⁴ 2009 m. Pietų Korėjoje JAV buvo dislokavusi apie 25 000 karių, o Pietų Korėjos veikiančios kariuomenės dydis yra 687 000, tad bendras JAV pajėgų Pietų Korėjoje ir Pietų Korėjos pajėgų dydis yra apie 300 000 karių mažesnis nei Šiaurės Korėjos pajėgos; be to, Pietų Korėja turi apie 2330 tankų, 491 kovoti tinkamą naikintuvą, apie 2330 šarvuotųjų, t. y. mažiau nei Šiaurės Korėja. Žr. *The Military Balance 2009*. The International Institute for Strategic Studies. London: Routledge, Taylor&Francis Group, 2009, 396–398.

²⁵ OPLAN 5027 Major Theater – West, <http://www.globalsecurity.org/military/ops/oplan-5027.htm>, 20 11 2010.

²⁶ Tiesa, Šiaurės Korėja tokio vertinimo gal ir nepripažintų.

įgyvendinta), o Šiaurės Korėja išpareigojo likti Branduolinio ginklo neplatinimo sutarties šalimi.²⁷ Šiaurės Korėja sustabdė Yongbyon atominės elektrinės reaktorių ir plutonių perdirbančių įrenginių veiklą, tačiau panaudotas branduolinis kuras taip ir nebuvo išvežtas iš Šiaurės Korėjos.

Formaliai 1994 m. JAV ir Šiaurės Korėjos susitarimas žlugo 2002 m. spalio mėnesį, kai JAV paskelbė, jog Šiaurės Korėja dvišaliuose pokalbiuose su amerikiečiais prisipažino, kad vykdo urano prisodrinimo programą, panaudojamą kuriant branduolinį ginklą. Nors Šiaurės Korėja viešai paneigė šiuos amerikiečių kaltinimus, tačiau JAV 2002 m. lapkričio mėnesį sustabdė sunkiosios naftos tiekimą pagal 1994 m. susitarimą – Šiaurės Korėja, reaguodama į šiuos veiksmus, atnaujino Yongbyon atominės elektrinės veiklą, išvarė Tarptautinės atominės energijos agentūros inspektorius iš šalies ir paskelbė pasitraukianti iš Branduolinio ginklo neplatinimo sutarties. Visgi dar iki formalaus 1994 m. susitarimo žlugimo buvo galima išvelgti, kad susitarimo įgyvendinimas nevyksta pagal susitarimą: JAV pasiekdavo žvalgybos informaciją, kad Šiaurės Korėja slapta vykdo urano prisodrinimo programą, be to, JAV, turėdama tokius įtarimus, nebuvo linkusi visada laiku tiekti sunkiosios naftos krovas ir tinkamai finansuoti lengvojo vandens branduolinių reaktorių konstravimą.²⁸ Tad 1998 m. JAV inicijavo Šiaurės Korėjos politikos peržiūrą, kurios esmine priežastimi įvardijo procesus Šiaurės Korėjos veikloje, susijusioje su branduoliniais ginklais ir ilgo nuotolio raketomis.²⁹ JAV politikos Šiaurės Korėjos atžvilgiu raporte tiesiogiai išreikštas susirūpinimas galima besitęsiančia Šiaurės Korėjos veikla kuriant branduolinį ginklą, tačiau neturint tiesioginių įrodymų rekomenduota siekti galutinių ir patikrinamų garantijų iš Šiaurės Korėjos, kad ši nevykdo branduolinio ginklo kūrimo programos, taip pat siekti, kad Šiaurės Korėja nepažeidintų Raketų technologijų kontrolės režimo.³⁰ Strategijai nepasiekus šio tikslo, rekomenduota imtis priemonių grėsmei suvaldyti, tačiau iš pačio raporto galima suprasti, kad Šiaurės Korėjos puolimo parinktis bent tuo metu buvo atmesta.

2002 m. pabaigoje prasidėjusi krizė laikinai buvo išspręsta 2005 m. rugsėjo 19 d. susitarimu tarp Šiaurės Korėjos, JAV, Kinijos, Rusijos, Pietų Korėjos ir

²⁷ Tačiau Tarptautinės atominės energetikos agentūros inspektorių vizitai į Šiaurės Korėją buvo atidėti iki to laiko, kai bus pasiekta pažanga įrengiant lengvojo vandens reaktorius. Žr. Agreed Framework Between the United States of America and the Democratic People's Republic of Korea, October 21, 1994, <http://www.armscontrol.org/documents/af>, 05 08 2010. Taip pat žr. Hassig R.C., Oh K., North Korea: A Rogue State Outside the NPT Fold, <http://www.america.gov/st/peacesec-english/2005/March/20080815121936XJyrreP9.679812e-02.html>, 01 08 2010.

²⁸ Drifte R., *The Perry Report and US-North Korea Relations*, ASIEN 79 (April 2001), http://www.asienkunde.de/content/zeitschrift_asien/archiv/pdf/Drifte79.pdf, 07 08 2010.

²⁹ Review of United States Policy Toward North Korea: Findings and Recommendations, Unclassified Report by Dr. William J. Perry, U.S. North Korea Policy Coordinator and Special Advisor to the President and the Secretary of State, Washington, DC, October 12, 1999, http://www.state.gov/www/regions/eap/991012_northkorea_rpt.html, 05 08 2010.

³⁰ Dar 1998 m. spalio mėnesį Raketinių technologijų kontrolės režimo sutarties dalyvės paragino Šiaurės Korėją suvaržyti savo veiklą, susijusią su ilgo nuotolio raketinių technologijų kūrimu ir platinimu, taip pat sutarė neteikti paramos Šiaurės Korėjos raketinių technologijų programoms. Žr. Chairman's Statement on North Korean Missile Proliferation Activities, 1998, Missile Technology Control Regime, <http://www.mtrc.info/english/public/1998.html>, 05 08 2010.

Japonijos. Šiame susitarime Šiaurės Korėja išpareigojo atsisakyti branduolinių ginklų, nutraukti branduolinio ginklo kūrimo programas, grįžti prie Branduolinio ginklo neplatavimo sutarties ir išileisti Tarptautinės atominės energijos agentūros inspektorius. JAV deklaravo, kad nėra dislokavusi branduolinių ginklų Korėjos pusiasalyje ir neturi intencijų užpulti Šiaurės Korėją tiek su konvenciniais, tiek su branduoliniais ginklais.³¹ Visgi šis susitarimas labai greitai žlugo, o Šiaurės Korėja 2006 m. liepą įvykdė bandomuosius raketų skrydžius, tu pačių metų spalio mėnesį susprogdino branduolinį užtaisą. Šią krizę laikinai išsprendė 2007 m. vasario mėnesio susitarimas tarp tu pačių šešių šalių, kuriuo Šiaurės Korėja išpareigojo uždaryti Yongbyon branduolinius reaktorius, sunaikinti turimus branduolinius ginklus ir pateikti turimų branduolinių medžiagų ir jas gaminančių įrengimų sąrašą. Nors 2008 m. vasarą JAV oficialūs atstovai fiksavo akivaizdžią pažangą įgyvendinant 2007 m. susitarimą (2007 m. liepos mėnesį Yongbyon reaktoriai sustabdyti, 2007 m. spalio mėnesį Šiaurės Korėja sutiko sustabdyti kitų Yongbyon esančių įrengimų veiklą)³², tačiau jau 2008 m. pabaigoje buvo fiksuota pažangos stoka šešių šalių derybose.³³ 2009 m. pavasarį Šiaurės Korėja, išbandžiusi ilgo nuotolio raketą ir sulaukusi tarptautinės bendrijos pasmerkimo, pasitraukė iš šešių šalių derybų, gegužės 25 d. išbandė antrąjį branduolinį užtaisą, savo veiksmą pagrįsdama siekiu užsitikrinti branduolinę atgrasą savigynai.³⁴ JAV ir Šiaurės Korėjos santykiai tapo įtempti po 2010 m. kovo 26 d., kai buvo nuskandinta Pietų Korėjos korvetė *Cheonan*, įtariant, kad tai galėjo įvykdyti Šiaurės Korėjos povandeninis laivas. JAV ir Pietų Korėjos karines pratybas, vykusias 2010 m. rugpjūčio mėnesį, Šiaurės Korėja įvertino kaip demonstruojantį „nesikeičiantį JAV laukinį norą dominuoti pasaulyje ir [Korėjos] pusiasalyje.“³⁵

Taigi nepaisant JAV ir tarptautinės bendrijos pastangų priversti Šiaurės Korėją atsisakyti branduolinio ginklo kūrimo programos, ši valstybė sugebėjo atlikti du branduolinio užtaiso bandymus: pirmojo bandymo metu buvo detonuota apie 0,5–0,8 kilotonos plutonio, o antruoju bandymu susprogdinta 2–4 kilotonos (tai yra nedidelio masto bandymai, turint omenyje, kad JAV ir SSRS savo pirmųjų branduolinių bandymų metu susprogdino per 20 kilotonų

³¹ Katzman K., *U.S.-North Korean Relations: An Analytical Compendium of U.S. Policies, Laws&Regulations*, the Atlantic Council of the United States, Occasional Paper, March 2007, http://www.acus.org/docs/070413_US-North_Korean_Relations_Analytic_Compndium.pdf, 05 08 2010.

³² Deputy Administrator William Tobey, Testimony on “The North Korean Six-Party Talks and Implementation Activities” before the Senate Armed Services Committee, <http://nnsa.energy.gov/mediaroom/congressionaltestimony/07.31.08>, 05 08 2010. Šiame pasisakyme W.Tobey paminėjo, kad Šiaurės Korėjai pririektų metų, galbūt netgi ir daugiau bandant atkurti plutonio išgavimo pajėgumus Yongbyon komplekse.

³³ Žr. Kim I., *The Six-Party Talks and President Obama’s North Korea Policy*, Monterey Institute for International Studies, James Martin Center for Nonproliferation Studies, February 2009, http://www.nti.org/e_research/e3_six_party_obama_north_korea.html, 05 08 2010.

³⁴ KCNA Report on One More Successful Underground Nuclear Test, May 25, 2009, <http://www.kcna.co.jp/index-e.htm>, 05 08 2010.

³⁵ U.S. Warmongers Accused of Stepping up Military Moves against the DPRK, May 26, 2010, <http://www.kcna.co.jp/index-e.htm>, 09 08 2010.

plutonio).³⁶ Wade L. Huntley teigimu, Šiaurės Korėja nuo 1989 m. iki 2009 m. perdirbo apie 41–67 kilogramus plutonio, kuri būtų galima panaudoti kuriant nuo 2 iki 16 kovinių balistinių raketų galvučių. Tačiau kadangi nesutariama, ar antrasis Šiaurės Korėjos branduolinis bandymas atspindi technologinę branduolinių užtaisų gamybos pažangą, tad sunku tiksliai įvertinti ir Šiaurės Korėjos pažangą konstruojant branduolines kovines galvutes, kurios galėtų būti montuojamos balistinėse raketose. Nors kai kurios JAV žvalgybos agentūros dar 1994 metais įspėjo JAV vadovybę, kad Šiaurės Korėja gali iki 2000 metų (netgi iki 1995 m.) sumontuoti branduolines kovines galvutes *Nodong* vidutinio nuotolio balistinėse raketose, tačiau vėlesniuose oficialiuose ar akademinuose šaltiniuose tai nebuvo patvirtinta. Kita vertus, tvirtinama, kad Šiaurės Korėja neabejotinai daro pažangą kurdama branduolines kovines balistinių raketų galvutes.

Įvertinus JAV ir Šiaurės Korėjos santykius po šaltojo karo, kurių dinamišką lėmė branduolinio ginklo kūrimo programos problema, galima daryti kelias preliminarias išvadas: *pirma*, bet kokią pažangą „pažabojant“ Šiaurės Korėjos branduolinio ginklo kūrimo ambicijas stabdo skirtingi JAV ir Šiaurės Korėjos siekiai. JAV laikosi nuostatos, kad, visų pirma, Šiaurės Korėja turi atsisakyti branduolinio ginklo kūrimo programų, o tik vėliau galimos derybos dėl taikos sutarties (taip ir nesudarytos po 1950–1953 m. Korėjos karo), JAV saugumo garantijų ir ekonominės pagalbos. O Šiaurės Korėja deklaruoja, kad pirmiau taikos sutartis ir saugumo garantijos, o tik po to Šiaurės Korėjos branduolinis nusiginklavimas. *Antra*, atrodo, kad Šiaurės Korėja nenusiteikusi iš principo atsisakyti branduolinio ginklo kūrimo programos: turimi tarptautinės bendrijos įrodymai sako, kad Šiaurės Korėja vienu metu vykdo (arba stengiasi vykdyti) kelias lygiagrečias programas, kurios leidžia sukurti branduolinius užtaisy trumpo, vidutinio ir ilgo nuotolio balistinėms raketoms. Susitarimai, kuriais Šiaurės Korėja išsipareigoja, demonstruoja Šiaurės Korėjos gebėjimą išnaudoti diplomatinės galimybes siekiant savo tikslo – sukurti patikimą branduolinio atgrasinimo skydą.

³⁶ Huntley Wade L., “Bucks for the Bang: North Korea’s Nuclear Program and Northeast Asian Military Spending”, *Asian Perspective*, Vol. 33, No. 4, 2009, p. 155.

3. Didėjantis JAV karinis pranašumas: poveikio Šiaurės Korėjos gynybos politikai interpretacija

3.1. JAV karinio pranašumo elementai

3.1.1. Strateginės nuostatos

JAV strateginės nuostatos, apibrėžiančios grėsmes ir atsako joms būdus, po prezidento Baracko Obamos administracijos įvykdytos gynybos politikos peržiūros 2009–2010 m. įgavo svarbių naujų akcentų, tačiau išlaikė ir daugelį anksčiau reikšmingų formuluočių. Strateginių nuostatų peržiūra JAV oponentams pasiuntė keletą itin reikšmingų žinių. Visų pirma JAV ir toliau sieks išlaikyti karinį pranašumą prieš bet kokią įmanomą priešininką³⁷, be to, ir toliau demonstruos norą stiprinti ir reformuoti tarptautinę tvarką kartu su sąjungininkais ir partneriais. Antra, JAV tiki, kad išlaikyti karinį pranašumą prieš oponentus ji galės pasiekti sumažindama branduolinių ginklų vaidmenį nacionalinio saugumo politikoje: JAV paskelbė, kad negrąsins panaudoti ir nepanaudos branduolinio ginklo prieš branduolinio ginklo neturinčias valstybes, kurios yra Branduolinio ginklo neplatavimo sutarties dalyvės ir vykdo iš šios sutarties išplaukiančius išpareigojimus.³⁸ Branduolinės politikos peržiūros dokumente JAV taip pat pažymėjo, kad nors branduolinis ginklas gali būti panaudotas atsakant į nebranduolines atakas (konvencines, chemines ir biologines), tačiau jo panaudojimo galimybės yra smarkiai sumažėjusios. Šis JAV pasitikėjimas kariniu pranašumu mažinant branduolinių ginklų vaidmenį yra susijęs su gerokai išaugusia JAV konvencine karine galia – JAV tai atvirai deklaruoja gynybos politikos peržiūros ir branduolinės politikos peržiūros dokumentuose. Nors JAV pripažįsta, kad branduolinių išpuolių ir balistinių raketų smūgių grėsmė išaugo, tačiau mano, kad turimi konvencinės galios elementai, tokie kaip modernios ir greitai dislokuojamos karinės pajėgos, smūgiai ypač taikliais ginklais ir globali priešraketinė gynyba padės atgrasinti arba tinkamai atsakyti į tokias grėsmes.

JAV gynybos politikos peržiūros dokumentuose³⁹ Šiaurės Korėja vertinama kaip valstybė, kuri, siekdama sukurti branduolinį ginklą, pažeidė Branduolinio ginklo neplatavimo sutarties nuostatas, taip pat nevykdė Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos sprendimų, kūrė ilgo nuotolio raketas ir priešinosi tarptautinės bendrijos pastangoms išspręsti šias problemas. JAV deklaruoja,

³⁷ Žr. Quadrennial Defense Review Report, February 2010, p. iv, http://www.defense.gov/qdr/images/QDR_as_of_12Feb10_1000.pdf, 07 08 2010.

³⁸ Nuclear Posture Review Report, April 2010, p. viii, <http://www.defense.gov/npr/docs/2010%20Nuclear%20Posture%20Review%20Report.pdf>, 07 08 2010.

³⁹ Quadrennial Defense Review Report 2010, Nuclear Posture Review Report 2010, Ballistic Missile Defense Review Report 2010.

kad užkirsti kelią šiai grėsmę sieks diplomatiniais būdais kartu su tarptautine bendrija, tačiau neatmeta galimybės panaudoti ir kitokias priemones.

Šiaurės Korėjos lyderiai, vertindami JAV gynybos politikos strategines nuostatas, turėtų padaryti kelias esmines išvadas: pirma, JAV oponentams (tarp jų ir Šiaurės Korėjai) ir toliau viena iš esminių saugumo dilemų išlieka JAV karinis pranašumas prieš bet kurių potencialų oponentą ir siekis išlaikyti šį pranašumą; antra, Šiaurės Korėjai atsisakius paklusti JAV ir kitų tarptautinės bendrijos narių reikalavimams nutraukti branduolinio ginklo ir ilgo nuotolio raketų kūrimo programas, galima sulaukti ir karinių atsako priemonių; trečia, net ir atsisakiusi šių programų, Šiaurės Korėja išliks potencialiu JAV branduolinio smūgio objektu, nes savo ginkluotėje išlaikys cheminių ir biologinių ginklų.

3.1.2. JAV karinio pranašumo prieš Šiaurės Korėją didėjimas: teorinės prielaidos

Tiksliai įvertinti JAV karinį pranašumą prieš Šiaurės Korėją, neturint slaptų žvalgybos duomenų, yra itin sudėtingas uždavinys, tačiau JAV karinių konvencinių pajėgų transformacijos raida ir turimos prielaidos dėl Šiaurės Korėjos karinių pajėgų būklės leidžia daryti kai kurias prielaidas dėl didėjančio JAV karinio pranašumo prieš Šiaurės Korėją. Manytina, kad didėjantį JAV karinį pranašumą prieš Šiaurės Korėją lemia: JAV konvencinių pajėgų transformacija, sparti pažanga kuriant globalią priešraketinę gynybos sistemą ir teatrinės priešraketinės gynybos sistemas, taip pat ir programos *Staugus globalus konvencinis smūgis* (ang. *Conventional Prompt Global Strike*) kūrimas.

Konvencinių pajėgų transformacija, kuri tapo įmanoma dėl informacinių, komunikacinių ir ypač taiklių ginklų technologijų plėtros, suteikė neišmatuojamą pranašumą JAV konvencinėms pajėgoms, palyginti su kitomis šalimis. JAV konvencinėse pajėgose veikianti „sistemų sistema“ leidžia žemėje, jūroje, oro erdvėje, kosmose esančiais jutikliais itin greitai surinkti informaciją, vėliau per kompiuterines sistemas taip pat greitai apdoroti surinktą informaciją ir jos pagrindu priimti greitus ir tikslingus sprendimus panaudoti ypač taikius ir kitokius ginklus. Ši sistema suteikia išskirtines galimybes greitais ir efektyviais kariniais veiksmais paralyžiuoti priešininko pajėgas ir pasiekti galutinę karinę pergalę. JAV karinių operacijų prieš Talibano (2001 m.) ir Sadamo Huseino (2003 m.) režimą baigtis parodė, kad tokios konvencinės pajėgos yra pajėgios greitai ir lengvai nugalėti kitą konvencinėmis pajėgomis ir konvenciniais metodais kariaujančią priešininką.⁴⁰ Afganistano ir Irako karinės operacijos įrodė ir tai, kad karines pergales įmanoma pasiekti ir mažesnėmis konvencinėmis pajėgomis: 2003 m. karinė operacija Irake buvo sėkmingai įvykdyta su dvigubai mažesnėmis konvencinėmis pajėgomis nei 1991 m. Persijos įlankos kare.

⁴⁰ Ucko D.H., *The New Counterinsurgency Era: Transforming the U.S. Military for Modern Wars*, Washington, D.C.: Georgetown University Press, 2009, p. 58. Boot M., *War Made New: Weapons, Warriors, and the Making of the Modern World*, New York: Gotham Books, 2006, p. 307–419.

Buvusio JAV gynybos sekretoriaus D. Rumsfeldo manymu, „sistemų sistemos“ privalumams išnaudoti labiau tinkama kariuomenė su mažesniais ir lengviau dislokuojamais koviniais daliniais, todėl JAV kariuomenė inicijavo ir tebevykdo sausumos pajėgų pertvarką, divizijas restruktūrizuodama į brigadas, t.y. kurdama mažesnius ir lengviau dislokuojamus kovinius vienetus (ypač daug dėmesio skiriant specialiujų operacijų pajėgoms stiprinti).⁴¹ G.W.Busho administracija netgi atsisakė toliau kurti ir testuoti tas ginklų sistemas, kurių nebus įmanoma greitai ir lengvai perdislokuoti į konfliktinius regionus arba kurios „suryja“ lėšas, reikalingas lengvoms konvencinėms pajėgoms kurti (pvz., 2002 m. buvo nutraukta savaeigės haubicos *Crusader* kūrimo programa, taip pat sraigatšarnio *Comanche* programa). G. W. Busho pirmosios kadencijos pradžioje JAV taip pat priėmė sprendimą gerokai padidinti strateginių transporto lėktuvų (*C-17 Globemaster*) skaičių (nuo 120 iki 190), nes jie ypač sustiprina JAV strateginio konvencinių pajėgų perdislokavimo pajėgumus: *C-17 Globemaster* pasirodymas operacijose Kosove, Irake, Afganistane įvertintas kaip vienas svarbesnių JAV konvencinių pajėgų sėkmingo veikimo operacijose veiksmų.⁴²

Nors kritikai ir atkreipia dėmesį, kad negalima visų JAV karinių pergalių nuopelnų priskirti tik JAV karinei transformacijai (pvz., JAV karinės operacijos sėkmę Irake 2003 m. kovo–balandžio mėnesiais lėmė tiek puikus koalicijos pajėgų parengimas ir naujausios technologijos, tiek itin prastas Irako karinių pajėgų pasirengimas⁴³, o operacijos Afganistane galutinę sėkmę nulėmė puiki sausumos ir oro pajėgų sąveika – specialiujų operacijų pajėgų vaidmuo ir ypač taiklių ginklų indėlis buvo svarbus, tačiau ne lemiantis⁴⁴), tačiau JAV karinių operacijų po šaltojo karo eiga ir rezultatai įrodo, kad JAV karinių konvencinių pajėgų transformacija yra didelė grėsmė Šiaurės Korėjos konvencinėms pajėgoms: amerikiečiai parodė sugebėjimą greitai sutelkti dideles pajėgas į operacinius rajonus, puikiai manevruoti jomis mūšio lauke ir suteikti milžinišką paramą ypač taikliais ginklais. Taigi dviejų didžiausių konvencinių operacijų rezultatas – nuversti Talibano ir Sadamo Huseino režimai.

JAV globalios priešraketinės gynybos sistema turėtų būti laikoma kitu svarbiu didėjančio JAV karinio pranašumo prieš Šiaurės Korėją elementu. Nors globalios⁴⁵ priešraketinės gynybos sistemos kūrimo programa dar nėra baigta, tačiau amerikiečiai skelbia, kad yra pajėgūs atremti ribotą tarpžemyninių

⁴¹ JAV dar tebevykdo 10 veikiančių (angl. *active*) ir 8-ių nacionalinės gvardijos divizijų restruktūrizavimą į 76 kovines brigadas ir 225 kovinę paramą teikiančias brigadas.

⁴² Žr. Bolkcom C., Knight W., *Military Airlift: C-17 Program Background*, CRS Report for Congress, Updated October 22, 2008, http://c17foramerica.com/pdf/CRS_Report_For_Congress.pdf, 20 11 2010.

⁴³ Biddle S., Embrey J., Filiberti E., Kider S., Metz S., Oelrich I.C., Shelton R., *Toppling Saddam: Iraq and American Military Transformation*, April 2004, <http://www.fas.org/man/eprint/biddle.pdf>, 10 02 2009.

⁴⁴ Biddle S., *Afghanistan and the Future of Warfare: Implications for Army and Defense Policy*, Strategic Studies Institute, November 2002, <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/ssi/afghan.pdf>, 05 09 2010.

⁴⁵ Globalios priešraketinės gynybos terminu JAV paprastai apibūdina nacionalinę priešraketinės gynybos sistemą, o regioninės priešraketinės gynybos sistemos įvardijamos kaip teatinės priešraketinės gynybos sistemos.

balistinių atakų skaičių.⁴⁶ Globalios priešraketinės gynybos sistemos kūrimas ypač paspartėjo, kai JAV pasitraukė iš 1972 m. Priešraketinės gynybos sistemų apribojimo sutarties su Sovietų Sąjunga, kuri draudė kurti priešraketinę gynybą visos šalies teritorijos apsaugai. JAV prezidentas G. W. Bushas, 2002 m. birželio mėnesį paskelbęs apie amerikiečių pasitraukimą iš 1972 m. sutarties, savo sprendimą pagrindė grėsmėmis, kylančiomis dėl pasikeitusios saugumo aplinkos, akcentuodamas, kad galima sulaukti atsitiktinių ir nedidelio masto išpuolių balistinėmis raketomis iš kai kurių valstybių ir galbūt iš nevalstybinių veikėjų. JAV savo teritorijos priešraketinę gynybą prieš tarpžemynines balistines raketas grindžia antžeminėmis priešraketinės gynybos sistemomis (angl. *Ground-based Mid-Course Defense Systems*), kurios dislokuojamos Fort Greely ir Vanderberg bazėse: Vašingtonas oficialiai paskelbė, kad 30 tokio tipo sistemų pradės veikti iki 2010 m. pabaigos. JAV taip pat atvirai pareiškė, kad atsisakė 14 papildomų minėtų antžeminių priešraketinės gynybos sistemų, nes nebėra būtinybės rizikuoti taip sparčiai plėtojant programą. Visgi apibendrinti, kad JAV pasitikėjimą savo priešraketinės gynybos sistemos pajėgumais lemia tik sėkmingai plėtojama antžeminė priešraketinės gynybos programa, būtų klaidinga: pirma, pasiekta unikali sąveika (integracija) tarp žemėje, jūroje, ore ir kosmose esančių priešraketinės gynybos jutiklių ir priešraketinės gynybos perėmėjų sistemų (trumpu, vidutiniu ir ilgu nuotoliais) sudaro prielaidas užtikrinti sėkmingą priešraketinę gynybą – ne tik savo teritorijos, tačiau ir JAV karinių pajėgų, dislokuotų skirtinguose pasaulio taškuose, bei JAV sąjungininkų; antra, JAV gana sėkmingai kuria ir kitas priešraketinės gynybos sistemas, kurios turėtų numušti raketas jų paleidimo fazėje (pvz., *Air-Borne Laser System, Kinetic Energy Interceptor*)⁴⁷, skrydžio trajektorijoje (pvz., *Aegis System, Aegis Ashore System*) ir jų nusileidimo fazėje (pvz., *Theatre High Altitude Area Defense, PAC-3*)⁴⁸. Taip pat reikia atkreipti dėmesį, kad JAV prezidentų B. Clintono, G. W. Busho (ir B. Obamos) administracijos aktyviai veikė, siekdamos įtraukti sąjungininkes (ypač šiaurės rytų Azijos regione) į regioninių priešraketinių gynybos sistemų kūrimą.⁴⁹ Nors JAV iki šiol nepavyko įtikinti Pietų Korėjos prisijungti prie JAV kartu su Japonija kuriamos regioninės sistemos, tačiau tikėtina JAV parama Pietų Korėjos

⁴⁶ Ballistic Missile Defense Review Report, February 2010, p. 15, <http://www.defense.gov/bmdr/>, 05 08 2010.

⁴⁷ Hildreth S.A., Woolf A.F., *Ballistic Missile Defense and Offensive Arms Reductions: A Review of the Historical Record*, CRS Report for Congress, May 25, 2010, <http://www.fas.org/sgp/crs/nuke/R41251.pdf>, 05 09 2010; žr. *Airborne Laser Goes Two for Three in 1st Intercept Tests*, <http://www.spacenews.com/military/100212-airborne-laser-goes-two-for-three-1st-intercept-tests.html>, 05 09 2010.

⁴⁸ THAAD System Intercepts Target in Successful Missile Defense Flight Test, <http://www.mda.mil/news/10news0008.html>, 05 09 2010.

⁴⁹ Žr. pavyzdžiui Kim Tae-Hyung, „South Korea’s Missile Defense Policy: Dilemma and Opportunity for a Medium State“, *Asian Politics & Policy*, Vol. 1, No. 3, 371–389; Lee Chung, „A View from Asia: The North Korean Missile Threat and Missile Defense in the Context of South Korea’s Changing National Security Debate“, *Comparative Strategy*, July/September 2005, Vol. 24, Issue 3, 253–275; Jimbo K., „A Japanese Perspective on Missile Defense and Strategic Coordination“, *Nonproliferation Review*, Summer 2002, Vol. 9, No. 2, 56–62.

kuriamai nacionalinei priešraketinei gynybai (prieš trumpo nuotolio balistines raketas) turėtų sustiprinti bendrus JAV, Pietų Korėjos ir Japonijos priešraketinės gynybos pajėgumus prieš Šiaurės Korėją.

Programa *Stagaus globalus konvencinis smūgis*, skirtingai nei konvencinių pajėgų transformacija ir priešraketinės gynybos sistema, kol kas yra neįgyvendinta.⁵⁰ Šios programos atsiradimas siejamas su JAV įvykdyta branduolinės politikos peržiūra 2001 m., kai amerikiečiai pareiškė siekiantys sukurti ir nebranduolines puolimo sistemas šalia jau esančių branduolinių (naujosios triados kūrimo prioritetai).⁵¹ 2006 m. gynybos politikos peržiūros dokumente pažymėta, kad staiga globalaus smūgio pajėgumai reikalingi atakuoti fiksuotiems (sunkiai pasiekiamiems), mobiliems, perdislokuojamiems taikiniams su didesniu tikslumu bet kuriame pasaulio taške, gavus prezidento nurodymą: numatyta, kad bent iš pradžių šiuos pajėgumus sudarys *Trident II-D5* tipo balistinės raketos.⁵² Mobiliems, perdislokuojamiems taikiniams sunaikinti greičiausiai neužteks konvencinių balistinių raketų, kurios labiausiai efektyvios kovojant prieš „minkštus“⁵³ ir nejudančius taikinius, todėl globalaus konvencinio smūgio pajėgumais taip pat turėtų tapti pilotuojami ir bepiločiai lėktuvai, kurie, atakuojant judrius ir stipriai įtvirtintus taikinius, vidutiniu laikotarpiu turėtų išlikti veiksmingesni nei konvencinės balistinės raketos.⁵⁴

JAV Nacionalinės mokslo tarybos komitetas Globalaus konvencinio smūgio pajėgumų kūrimo koncepcijoje svarstė tris pagrindinius scenarijus, kuriuose būtų galima panaudoti ilgo nuotolio konvencines balistines raketas: pirmas scenarijus numatė konvencinį smūgį nukreipti į priešiškos valstybės branduolinio ginklo paleidimo sistemą, jei tokia valstybė grasintų JAV ar jos sąjungininkui; antrame scenarijuje numatyta atakuoti teroristų lyderių susirinkimo vietą arba masinio branduolinio ginklo gabenimą, o trečiame scenarijuje numatyta sunaikinti priešininko vadovavimo sistemą didesnės kovinės operacijos metu.⁵⁵ Galimi globalaus konvencinio smūgio panaudojimo scenarijai ir pačių pajėgumų kūrimo ypatybės išryš-

⁵⁰ Laikantis prielaidos, kad Staiga globalaus konvencinio smūgio esminiu pajėgumu turėtų tapti konvencinės balistinės raketos, o ne pilotuojami ir bepiločiai lėktuvai.

⁵¹ Nuclear Posture Review Report, Foreword to the otherwise classified Nuclear Posture Review Report that was submitted to Congress on December 31, 2001, <http://www.fas.org/sgp/news/2002/01/npr-foreword.html>, 05 09 2010.

⁵² *Trident* tipo balistinės raketos, dislokuotos povandeniniuose laivuose, neša branduolines galvutes ir yra branduolinio atgrasinimo jūrinis elementas. 2006 m. gynybos politikos peržiūra numatė nedidelės dalies *Trident* tipo balistinių raketų branduolines kovines galvutes pakeisti konvencinėmis kovinėmis galvutėmis. Quadrennial Defense Review Report, February 2006, <http://www.defense.gov/qdr/report/Report20060203.pdf>, 05 09 2010.

⁵³ Šiuo metu konvencinės balistinės raketos (atsižvelgiant į jų nešamą sprogstamąją galią) nekelia itin didelės grėsmės taikiniams, kurie yra slepiami 70–300 pėdų gylyje (tiesa, atsižvelgiant ir į virš taikinio esančios medžiagos kietumą/struktūrinę sandarą). Žr. Sugden B. M., „Speed Kills: Analyzing the Deployment of Conventional Ballistic Missiles“, *International Security*, Summer 2009, Vol. 34, No. 1, 132.

⁵⁴ Sugden B. M., 139–140.

⁵⁵ U.S. Conventional Prompt Global Strike – issues for 2008 and beyond, The National Academies Press, 2008.

kino ir galimas problemas. Staigaus konvencinio smūgio atsako koncepcija remiasi prielaida, kad toki smūgi priešininkui galima suplanuoti ir smogti per mažiau nei valandą laiko, tačiau tam būtina tiksli žvalgybinė informacija ir aiški vadovavimo ir komunikavimo grandinė, kurios šiuo metu trūksta⁵⁶; be to, planai perginkluoti dalį *Trident II-D5* balistinių raketų konvencinėmis kovinėmis galvutėmis gali įnešti dviprasmybės ir sumaišties branduolinio atgrasinimo pusiausvyroje tarp branduolinių valstybių: visos amerikiečių tarpžemyninės balistinės raketos iki šiol buvo apginkluotos branduolinėmis kovinėmis galvutėmis ir bet kuri tokio tipo raketos paleidimą priešininkai gali interpretuoti kaip branduolinį smūgį.⁵⁷ Nepaisant šios kritikos, JAV greičiausiai neatsisakys sukonstruoti *Trident II-D5* tipo balistinių raketų su konvencinėmis kovinėmis galvutėmis *Ohio* klasės povandeniniuose laivuose, vėliau ir kito tipo balistinių raketų povandeniniuose laivuose ar antžeminėse paleidimo aikštelėse. 2010 m. gynybos politikos peržiūros dokumente JAV skelbia, kad eksperimentuos su globalaus konvencinio smūgio pajėgumų prototipais, tarp jų ir su tarpžemyninėmis balistinėmis raketomis.⁵⁸ JAV prezidento B. Obamos pateiktame gynybos biudžeto projekte 2011 metams globalių konvencinių smūgių programoms prašoma apie 4 milijardus dolerių, tačiau į šias programas įeina ir bombonešių, kitų lėktuvų tipų atnaujinimo programos. Atrodo, kad 2012 m. gynybos biudžeto dalis, kuri turėtų būti nustatyta po 2010 m. atliktos konvencinio smūgio pajėgumų plėtros analizės⁵⁹, šio tipo programoms gali atspindėti amerikiečių galimybes gana greitai progresuoti kuriant ilgo nuotolio konvencinio smūgio pajėgumus. Pasak amerikiečių analitikų, JAV pavykus sukurti globalaus konvencinio smūgio pajėgumus, JAV įgytų trūkstamus konvencinio smūgio pajėgumus nuotoliu nuo 2000 iki 10000 kilometrų: tai reiškia, kad JAV nebebūtų priklausoma nuo konvencinio smūgio pajėgumų, dislokuotų karinėse bazėse, esančiose sąjungininkų teritorijoje.

Užtikrintai teigti, kad amerikiečių karinis pranašumas padidės dėl plėtojamų ilgo nuotolio konvencinių smūgių pajėgumų yra sudėtinga dėl to, kad egzistuoja branduolinio atsako į juos galimybės, tačiau toki pranašumą galima išvelgti prieš valstybes, kurios neturi branduolinių ginklų arba jų turi itin mažai. Šis variantas tampa ypač patrauklus amerikiečiams, kurie visada stengsis išvengti savo pajėgų įtraukimo į kovines operacijas, kainuojančias amerikiečių karių gyvybes.

⁵⁶ Žr. Long A., Mistry D., Sugden B. M., "Correspondence. Going Nowhere Fast: Assessing Concerns about Long-Range Conventional Ballistic Missiles", *International Security*, Vol. 34., No. 4., Spring 2010, 166–171.

⁵⁷ Manzo V., *An Examination of the Pentagon's Prompt Global Strike Program: Rationale, Implementation, and Risks*, Center for Defense Information 2008, <http://www.cdi.org/pdfs/PGSfactsheet.pdf>, 05 09 2010.

⁵⁸ Ateityje globalaus konvencinio smūgio pajėgumus gali papildyti ir plėtojamų modernių ginklų (ir jų paleidimo mechanizmų) sistemos, tokios kaip *Hypersonic Technology Vehicle, Advanced Hypersonic Weapon*. Žr. Conventional Prompt Global Strike, Bureau of Verification, Compliance, and Implementation, Fact Sheet, April 8, 2010, <http://www.state.gov/t/vci/rls/139913.htm>, 05 09 2010.

⁵⁹ Ten pat.

3.2. Šiaurės Korėjos karinės galios teorinis vertinimas

3.2.1. Šiaurės Korėjos režimo nuostatos: *son'gun chongch'i (visų pirma – karinė politika)*

1994 m. Šiaurės Korėjos lyderio pozicijoje savo tėvą pakeitęs Kim Čong Ilas po ketverių metų įtvirtino politiką, paremtą karinių reikalų pirmenybe tiek valstybės vidaus gyvenime, tiek užsienio politikoje: Nacionalinė gynybos komisija tapo svarbiausia kolegialia institucija, perėmusia sprendimų svertus iš Korėjos darbininkų partijos Politinio biuro. Svarų pagrindą turi interpretacijos, teigiančios, kad naujos ideologinės nuostatos „visų pirma – karinė politika“ yra greičiau vidinės Šiaurės Korėjos frakcijų kovos rezultatas (Kim Čong Ilo išitvirtinimas valdžioje) nei esminių Šiaurės Korėjos strateginių nuostatų pasikeitimas.⁶⁰ Tačiau strateginiai tikslai Kim Čong Ilo valdymo laikotarpio pradžioje iš dalies pasikeitė: Šiaurės Korėja pripažino (nors oficialiai ir nedeklaravo), kad Korėjų suvienijimas po Šiaurės Korėjos vėliava susiklosčiusiomis aplinkybėmis nelabai įmanomas ir kad universalaus komunizmo siekius reikia pakeisti išlikimo ideologija.⁶¹ Išlikimo ideologija stipriai grindžiama branduolinių ginklų arsenalu: Šiaurės Korėja net ir tais momentais, kai bent iš dalies vykdavo tarptautinius susitarimus dėl savo branduolinių ginklų programų sustabdymo ir sunaikinimo, pareiškėdavo, kad kol JAV branduoliniai ginklai kelia grėsmę Šiaurės Korėjai, tol Šiaurės Korėja išlaikys branduolinius ginklus.⁶²

3.2.2. Šiaurės Korėjos konvencinės karinės galios elementai

Vertinant Šiaurės Korėjos konvencinę karinę galią reikia atkreipti dėmesį į šiuos aspektus: konvencines pajėgas ir trumpo bei vidutinio nuotolio balistinių raketų pajėgumus.

Kadangi Šiaurės Korėjos konvencinės pajėgos, skirtingai nei JAV, po šaltojo karo nedalyvavo jokiose karinėse operacijose, tad jų numanomą pajėgumą galima vertinti analizuojant, ar šios pajėgos yra transformuojamos (atsižvelgiant į JAV karinę transformaciją), taip pat analizuojant šių pajėgų naudojamų ginklų sistemos modernizacijos lygį bei pačių pajėgų kovinio rengimo būklę (kitais tariant, analizuojant, ar jos pajėgios kariauti moderniausius konvencinius karus).

Iki šiol nėra jokių prielaidų teigti, kad Šiaurės Korėja bando reformuoti konvencines pajėgas, reaguodama į JAV konvencinių pajėgų transformaciją.

⁶⁰ Žr. Gause K.E., *North Korean Civil-Military Trends: Military-First Politics to A Point*, Strategic Studies Institute, September 2006, <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/pub728.pdf>, 05 09 2010.

⁶¹ 1998 m. Šiaurės Korėjos Aukščiausioji liaudies asamblėja panaikino Korėjų suvienijimo komitetą. Žr. Cha Victor D., Kang David C., *Nuclear North Korea: A Debate on Engagement Strategies*, New York, West Sussex: Columbia University Press, 2003.

⁶² DPRK Foreign Ministry's Spokesman Dismisses U.S. Wrong Assertion, January 17, 2009, <http://www.kcna.co.jp/index-e.htm>, 05 09 2010.

Sėkminga JAV karinė operacija Irake Šiaurės Korėjos lyderių buvo įvertinta kaip „vaikų žaidimas“, kuris nepavyktų su Šiaurės Korėja⁶³, taigi, galima manyti, kad ir jokia konvencinių pajėgų transformacijos iniciatyva negalėtų būti pagrįsta siekiant išvengti tokio „vaikų žaidimo“. Kita vertus, galima atrasti labiau pagrįstų prielaidų, įrodančių reformų, inspiruotų JAV karinės transformacijos, nebuvimą Šiaurės Korėjoje. Visų pirma Šiaurės Korėja iki šiol nesukūrė (arba nepritaikė) moderniausių informacijos rinkimo technologijų: Šiaurės Korėjai taip ir nepavyko kol kas paleisti į kosmosą palydovo, kuris būtų vienas pirmųjų žingsnių, siekiant užsitikrinti karinės operacijos lauko beveik nepertraukiamą stebėjimą.⁶⁴ Iki šiol nėra duomenų, kad Šiaurės Korėja būtų sukūrusi ar nusipirkusi modernių bepiločių lėktuvų, galinčių vykdyti informacijos rinkimo misijas (ar tuo labiau kovinių bepiločių lėktuvų, kurie gali naikinti taikinius): spėjama, kad Šiaurės Korėja savo ginklų arsenale turi tik *Shmel* tipo bepiločių lėktuvų⁶⁵, kurie sovietų konstruktorių buvo sukurti dar praėjusio amžiaus devintajame dešimtmetyje. Be to, Šiaurės Korėja itin atsilieka ir ypač taiklių ginklų, turinčių itin didelį poveikį paralyžiuojant priešininko pajėgas mūšio lauke, kūrimo srityje.

Nors Šiaurės Korėjos konvencinės ginkluotės skaičius yra pakankamai išpūdingas⁶⁶, tačiau reali konvencinių pajėgumų galia yra apribota kelių svarbių veiksnių. Viena didžiausių problemų laikytina pasenusi ginkluotė: ginkluotės pagrindą sudaro praėjusio amžiaus 6–7 dešimtmečio ginkluotės modeliai. Pavyzdžiui 3500 tankų yra T-34, T-54/55 ir T-62 modelio, pagrindinę naikintuvų masę sudaro taip pat seni modeliai (IL-28, Su7, Mig-15/17/19), iš kurių modernesni yra tik Mig-23, Mig-29⁶⁷, povandeninis laivynas taip pat vertinamas kaip pasenęs. Pasenusia ginkluote yra ginkluotos ir Šiaurės Korėjos teritorijos oro gynybos sistemos, gebančios atakuoti taikinius tik žemame aukštyje. Kita problema yra Šiaurės Korėjos sumenkėjęs pajėgumas užtikrinti konvencinių pajėgų kovinį rengimą: labai trūkstant degalų negali būti vykdomas kasdieninis kovinis rengimas (lėktuvų pilotai neturi galimybės išskraidyti reikiamo valandų skaičiaus per metus, be to, smarkiai sumažėja galimybės rengti stambaus masto sausumos ir specialiųjų operacijų pajėgų

⁶³ Tai politinio pabėgėlio iš Šiaurės Korėjos tvirtinimas, tad tai gali būti ir nevisiška tiesa. Bermudez J. S. Jr., “North Korea and the Political Uses of Strategic Culture” in Johnson J.L., Kartchner K.M., Larsen J.A., ed., *Strategic Culture and Weapons of Mass Destruction: Culturally Based Insights With Comparative National Security Policymaking*. New York: Palgrave Macmillan, 2009, p. 196.

⁶⁴ Šiaurės Korėjai nėra ko tikėtis, kad kitos šalys užtikrins jai tokios informacijos teikimą (nebent tai būtų Iranas, kuris sugebėtų paleisti į kosmosą būtiną kiekį palydovų, reikalingų beveik nepertraukiamą mūšio stebėjimui užtikrinti).

⁶⁵ Žr. *The Military Balance 2009*. The International Institute for Strategic Studies. London: Routledge, Taylor&Francis Group, 2009, 396.

⁶⁶ Žr. 22–23 išnašas.

⁶⁷ Žr. *The Military Balance 2009*, 394–396. Analizuojant Šiaurės Korėjos kovoti tinkamų naikintuvų skaičiaus kaitą laikotarpiu nuo 1991 m. iki 2009 m., galima pastebėti, kad 1991 m. tokių naikintuvų skaičius, siekęs 732, 2004 m. sumažėjo iki 584, o 2009 m. padidėjo iki 620 (greičiausiai pataisyti ar šiek tiek modernizuoti Mig-29 ir Mig-23P). Žr. *The Military Balance 1991–1992*, The International Institute for Strategic Studies, London: Brassey’s, 1991, p. 167–168; *The Military Balance 2004–2005*, The International Institute for Strategic Studies, London: Oxford University Press, 2004, p.179–180.

karinius mokymus. Itin didelė problema laikomas ir maisto trūkumas, nes labai mažos atsargos sukauptos galimam kariniam konfliktui, be to, manoma, kad Šiaurės Korėja turi labai mažai atsarginių detalių savo kovinei technikai – tai savo ruožtu ne tik apriboja kovinio rengimo galimybes, tačiau gali tapti ir silpna vieta siekiant sėkmingai kovoti su priešininku.⁶⁸ Nors išvardytos Šiaurės Korėjos konvencinių pajėgų problemos yra akivaizdžios, tačiau pripažįstama, kad šios pajėgos gali sukelti didelius pradinius JAV pajėgų Pietų Korėjoje ir Pietų Korėjos pajėgų nuostolius: ypač didelę grėsmę kelia sutankintas Šiaurės Korėjos sunkiosios artilerijos išdėstymas netoli demilitarizuotos zonos, skiriančios abi Korėjas.

Priešingai nei silpnėjančios Šiaurės Korėjos konvencinės pajėgos šios šalies balistinių raketų programa vertinama kaip gana sparčiai progresuojanti. Šiaurės Korėja praėjusio amžiaus 9–10 dešimtmečiais, nukopijavusi sovietinių *Scud* raketų technologijas, sugebėjo greitai sukurti ir dislokuoti trumpo nuotolio (*Hwasung*, iki 700–800 km) ir vidutinio nuotolio (*No-Dong*, iki 1000–1200 km) balistines raketas.⁶⁹ Manoma, kad šiuo metu Šiaurės Korėja kovinėje parengtyje laiko apie 600 *Hwasung* trumpo nuotolio raketų ir apie 200 *No-dong* vidutinio nuotolio raketų.

Šiaurės Korėja 1987–1992 metais pradėjo įgyvendinti dar tris vidutinio nuotolio⁷⁰ balistinių raketų – *Paektusan-1* (*Taepodong-1*) ir *Paektusan-2* (*Taepodong-2*) ir *Musudan*⁷¹, – kūrimo programas. Raketų *Paektusan-1* ir *Paektusan-2* konstruktoriams iškeltos užduotys sumodeliuoti šių raketų skrydžio trajektorijas atitinkamai iki 2500 kilometrų ir iki 8000 kilometrų.⁷² Šiuo metu žinomi iš viso trys *Paektusan-1* ir *Paektusan-2* raketų bandymai: 1998 m. rugpjūčio 31 d. buvo paleista *Paektusan-1* raketa⁷³ (skrydžio nuotolis – apie 1646 km), 2006 m. liepos 4 d. fiksuotas *Paektusan-2* raketos paleidimas (nukrito po 40 sekundžių skrydžio – ekspertai spėja, kad jos skrydžio trajektorija galėjo siekti iki 4300 kilometrų), 2009 m. balandžio 5 d. Šiaurės Korėjos paleista *Paektusan-2* raketa nuskrido apie 3200 kilometrų.⁷⁴ Nors nei vienas iš *Paektusan-2* raketų bandymų iki galo nepavyko, tačiau, ekspertų

⁶⁸ The Conventional Military Balance on the Korean Peninsula, <http://www.iiss.org/publications/strategic-dossiers/north-korean-dossier/north-koreas-weapons-programmes-a-net-asses/the-conventional-military-balance-on-the-kore/>, 05 09 2010; North Korea: The Foundation for Military Strength – Update 1995, <http://www.nautilus.org/publications/books/dprkbb/military/DPRKMilitaryHandbook-MarinesUpdate1995.pdf>, 05 09 2010.

⁶⁹ Pinkston D.A., *The North Korean Ballistic Missile Program*, Strategic Studies Institute, February 2008, <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/pub842.pdf>, 02 09 2010.

⁷⁰ Turima omenyje raketų klasė anglų kalba įvardijama kaip „Intermediate Range Ballistic Missiles“.

⁷¹ *Musudan* vidutinio nuotolio raketa yra SSRS raketos SS-N-6 versija.

⁷² Hildreth S.A., *North Korean Ballistic Missile Threat to the United States*, CRS Report for Congress, 2007, <http://fpc.state.gov/documents/organization/76930.pdf>, 02 09 2010.

⁷³ Formalus jos paleidimo tikslas – siekis iškelti pirmą Šiaurės Korėjos palydovą (*Kwangmyongsong-1*) į orbitą.

⁷⁴ Klingner B., *New North Korean Missile Unit Reflects Growing Missile Threat*, WebMemo: published by the Heritage Foundation, No. 2831, March 11, 2010, http://s3.amazonaws.com/thf_media/2010/pdf/wm2831.pdf, 02 09 2010; žr. Shin J., *Chronology of North Korea's Missile Flight Tests*, May 26, 2009, <http://www.cdi.org/pdfs/NKmissiletimeline5.26.09.pdf>, 02 09 2010.

vertinimu, šio tipo raketos galėtų pasiekti taikinius iki maždaug 7000 kilometrų. JAV gynybos žvalgybos agentūros direktorius gen. lt. M. D. Maples, atsižvelgdamas į Šiaurės Korėjos 2006 m. *Paektusan-2* bandymus, JAV Senato nariams yra pripažinęs, kad Šiaurės Korėja turi technines galimybes sukurti tarpžemyninę balistinę raketą, ir tai gali padaryti labai greitai.⁷⁵

Šiaurės Korėja, kaip minėta, 1987–1992 m., kartu su *Paektusan* raketų programomis, inicijavo ir *Musudan* raketų programą⁷⁶. Kadangi Šiaurės Korėja neatliko nė vieno šio raketos tipo bandymo⁷⁷, įtariama, kad Rusijos raketų konstruktoriai padėjo sukurti *Musudan* raketą – įvairių analitikų vertinimu, Šiaurės Korėja gali būti dislokavusi iki 20 *Musudan* tipo raketų⁷⁸, kurių skrydžio trajektorija turėtų siekti iki 3000 kilometrų.

Vertinant viešai prieinamą informaciją, galima teigti, kad Šiaurės Korėja vidutinio nuotolio balistinėmis raketomis šiuo metu gali pasiekti Pietų Korėjos, Japonijos teritorijas (ir jų teritorijose esančias amerikiečių karines bazines), taip pat JAV priklausantią Guamo salą Ramiajame vandenyne.

3.3. Kodėl Šiaurės Korėja neatsisakys branduolinių ginklų?

Šiaurės Korėja neatsisakys branduolinio ginklo kūrimo programų dėl vis labiau silpnėjančio konvencinio balanso tarp jos ir JAV po šaltojo karo pabaigos. Šis argumentas skiriasi nuo branduolinės atgrasos teorijos atstovų argumentų, kurie linkę tvirtinti, kad saugumo dilemos priverčia valstybes siekti pirmo ir ypač antro branduolinio smūgio pajėgumų, jei yra priešininkas, grasinantis branduoliniais ginklais: pagrindinė Šiaurės Korėjos oponentė JAV yra deklaravusi, kad nenaudos branduolinių ginklų prieš valstybę, kuri neturi branduolinių ginklų, laikosi Branduolinio ginklo neplatavimo sutarties nuostatų ir neturi kito masinio naikinimo ginklo (cheminio, biologinio).

Šiuo metu Šiaurės Korėjos galimybės sėkmingai kovoti su JAV konvencinio mūšio lauke sparčiai nyksta. Pirma, Šiaurės Korėja nebando reformuoti konvencinių pajėgų, kurios po reformų galėtų tapti labiau pajėgios kovoti su transformuotomis JAV konvencinėmis pajėgomis (simetriškai reaguoti į JAV karinę transformaciją Šiaurės Korėja neturi galimybių, nes nėra išvysčiusi ar pritaikiusi moderniausių informacinių ir komunikacinių technologijų ar

⁷⁵ Hearing of the Senate Armed Services Committee: Annual Threat Assessment, February 27, 2007, http://www.fas.org/irp/congress/2007_hr/022707transcript.pdf, 02 09 2010.

⁷⁶ Manoma, kad tiksli šios programos inicijavimo data yra 1992 metai.

⁷⁷ Kai kurie autoriai daro prielaidas, kad *Paektusan-2* raketų programos plėtra paremta *Musudan* raketų programa. Žr. Wright D., *North Korea's Missile Program*, <http://www.nautilus.org/projects/dprk-policy/Wright.pdf>, 02 09 2010.

⁷⁸ Pinkston D.A., *The North Korean Ballistic Missile Program*, Strategic Studies Institute, February 2008, <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/pub842.pdf>, 02 09 2010.

sukūrusi pakankamą arsenalą moderniausių ypač taiklių ginklų).⁷⁹ Antra, Šiaurės Korėjos konvencinių pajėgų ginkluotė yra pasenusi, o JAV konvencinė ginkluotė jau šiuo metu keliomis ginklų kartomis lenkia kai kuriuos Šiaurės Korėjos ginkluotės modelius: amerikiečių sukurtos karinių pajėgumų lyginimo metodikos apskaičiavimais moderni Vakarų ginkluotė yra 2–4 kartus efektyvesnė nei sovietinė. Dėl pasenusios konvencinės ginkluotės Šiaurės Korėjos konvencinių pajėgų kritine vieta greičiausiai taptų silpna oro erdvės gynyba: amerikiečių naujos kartos naikintuvai ir bombonešiai dominuotų Šiaurės Korėjos oro erdvėje, masinės atakos ypač taikliais ginklais suardytų karinę ir kitą ypatingos svarbos infrastruktūrą – tokiu būdu Šiaurės Korėjos sausumos ir specialiųjų operacijų pajėgų veikla būtų greitai paralyžuota. Trečia, Šiaurės Korėjos galimybės sukelti didelę žalą JAV karinėms pajėgoms Pietų Korėjoje, Japonijoje trumpo ir vidutinio nuotolio balistinių raketų smūgiais taip pat mažėja: Pietų Korėja ir Japonija (su JAV pagalba) sparčiai plėtoja priešraketinės gynybos pajėgumus, JAV kreiseriai *Aegis* (ginkluoti priešraketinės gynybos sistemomis) taip pat gali būti papildomai sutelkti prie Pietų Korėjos ir Japonijos krantų. Šiaurės Korėjos galimybės vidutinio nuotolio raketomis, ginkluotomis konvencinėmis kovinėmis galvutėmis (*Paektusan-2*, *Mudusan* tipo), atakuoti JAV priklausančias salas Ramiajame vandenyne nėra didelės (mažas raketų skaičius, nesukurta tikslaus pataikymo technologija); be to, tai neturėtų ir elementarios karinės logikos: galima žala būtų itin minimali, o JAV atsakas greičiausiai būtų neproporcingai didelis. Taip pat šiuo metu nėra jokių konkrečių įrodymų, kad Šiaurės Korėjos kuriamos tarpžemyninės balistinės raketos (*Paektusan* tipo) pasiektų JAV priklausančią Aliaską (5000–6000 kilometrų atstumas) ar kitas rytines žemyninės JAV pakrantes (atstumas daugiau nei 8000 kilometrų). Tačiau net ir Šiaurės Korėjai pavykus paleisti tarpžemyninę balistinę raketą į JAV, jau veikianči nacionalinė amerikiečių priešraketinė gynyba greičiausiai neutralizuotų tokios raketos keliamą pavojų. Ketvirta, amerikiečių kuriamos ilgo nuotolio konvencinio smūgio programos kelia tiesioginę grėsmę Šiaurės Korėjos balistinių raketų paleidimo bazėms, balistinių raketų kontrolės centrums, branduolinio ginklo programas vystančioms laboratorijoms, kitai svarbiai karinei infrastruktūrai: apie egzistuojančias ar kuriamas priešraketinės gynybos sistemas Šiaurės Korėjoje nėra duomenų. Tokiu būdu galima abejoti netgi Šiaurės Korėjos galimybėmis atpažinti tarpžemyninių balistinių raketų smūgius, nukreiptus prieš Šiaurės Korėjos karinę infrastruktūrą.

Šiaurės Korėja, atsižvelgdama į sau nepalankia linkme besikeičiantį konvencinį balansą su JAV, sieks toliau plėtoti masinio naikinimo ginklų programas, tačiau ypač – branduolinių ginklų.⁸⁰ Šią interpretaciją remia ir Šiaurės Korėjos režimo prigimties argumentas (manytina, kad tai yra dar vienas

⁷⁹Tiesa, nėra priimanamos informacijos, pagal kurią būtų galima įvertinti, ar Šiaurės Korėja rengiasi kovoti su JAV konvencinėmis pajėgomis asimetrinėmis priemonėmis (pvz., partizaninio karo formas).

⁸⁰Prielaida, kad Šiaurės Korėja ir toliau beatodairiškai tiki savo konvencinių pajėgų galimybėmis lygiavertiškai kovoti su JAV ir Pietų Korėjos pajėgomis, yra silpna, nepaisant Šiaurės Korėjos požiūrio į Irako režimo nuvertimą kaip į „vaikų žaidimą“ – manytina, kad Šiaurės Korėja suvokia neigiamus konvencinio balanso kaitos aspektus.

svarbesnių veiksnių, padedančių paaiškinti Šiaurės Korėjos sprendimą siekti branduolinių ginklų programų).⁸¹ Šiaurės Korėja yra totalitarinė komunistinė valstybė, kurioje demokratijos idealai ir žmogaus teisės yra šiurkščiai pažeidinėjami. Tad net ir atsakęs branduolinių ir kitų masinio naikinimo ginklų bei pasirašęs taikos sutartį su Pietų Korėja, JAV, Šiaurės Korėjos režimas visgi niekada negalėtų jaustis saugus: Irako valdančiojo režimo nuvertimo 2003 m. istorija įrodo, kad JAV kartais ir nereikia galutinių ir neginčijamų įrodymų, kad šalis nekuria masinio naikinimo ginklų. Šiaurės Korėjos „branduolinio nusiginklavimo istorija“ po šaltojo karo kaip tik ir iliustruoja šio režimo tikrąsias intencijas, nes tarptautiniai susitarimai, kuriuose Šiaurės Korėja išsipareigodavo sustabdyti branduolinio ginklo kūrimo programą, o vėliau ir išmontuoti branduolinių ginklų kūrimo laboratorijas, buvo bejėgiai. Tiek Rusija, tiek Kinija – valstybės, kurios laikomos turinčios šiokių tokių įtakos svirtų Šiaurės Korėjos atžvilgiu, nesugeba paveikti Šiaurės Korėjos.

Atsižvelgiant į konvencinį balansą tarp JAV ir Šiaurės Korėjos, taip pat į išsakytus papildomus argumentus, galima pateikti kai kurias teorines prielaidas ir prognozes. Manytina, kad Šiaurės Korėja, vertindama savo ir JAV konvencinių pajėgumų santykį, ne tik nesustabdys branduolinio ginklo kūrimo programų, tačiau netgi jas paspartins – kiek tai leis finansiniai ištekliai, užsienio šalių parama (Iranas, Pakistanas, Sirija, gal netgi Kinija ir Rusija) ir technologinė pažanga. Šiaurės Korėja, atsižvelgdama į JAV globalios priešraketinės gynybos projekto įgyvendinimo spartą, inicijuos masinę ilgo nuotolio balistinių raketų gamybą ir sieks greitų technologinių sprendimų kuriant branduolines kovines galvutes. Galima daryti prielaidą, kad Šiaurės Korėja „sustos“, kai įgis gan patikimus minimalaus branduolinio atgrasinimo pajėgumus (galbūt apie 20–30 tarpžemyninių balistinių raketų su branduolinėmis kovinėmis galvutėmis): tai gali atsitikti apie 2025 metus. Ši prielaida verčia manyti, kad JAV gali pasiryžti karinei akcijai prieš Šiaurės Korėją iki 2020–2025 metų.

Išvados

Per kelerius pastaruosius metus pasirodė nemažai akademinų studijų, kuriose bandyta išsklaidyti Šiaurės Korėjos kaip neracionalaus tarptautinių santykių veikėjo įvaizdį ir įrodyti, kad Šiaurės Korėja gali atsisakyti branduolinio ginklo programų, jei bus taikoma tinkama derybinė strategija. Šiame straipsnyje pateikiama kita galimybių priversti Šiaurės Korėją atsisakyti kurti branduolinio ginklo programas interpretacija, teigianti, kad konvencinis balansas tarp JAV ir Šiaurės Korėjos yra vienas svarbiausių veiksnių, lemiančių Šiaurės Korėjos ambicijas toliau kurti branduolinių ginklų.

Konvencinis balansas tarp JAV ir Šiaurės Korėjos po šaltojo karo pabaigos

⁸¹ Straipsnyje nesiekiama įrodyti, kad tik konvencinio balanso tarp JAV ir Šiaurės Korėjos kaita lemia Šiaurės Korėjos politiką toliau siekti branduolinių ginklų – manytina, kad Šiaurės Korėjos režimo prigimtis yra kitas labai svarbus veiksnys, tačiau šiame straipsnyje jis plačiau neanalizuojamas.

praėjus apie dvidešimčiai metų tampa vis labiau nepalankus Šiaurės Korėjai. JAV konvencinių pajėgų transformacija, įgalinta informacinių ir komunikacinių technologijų pritaikymo karybos reikmėms, ilgo nuotolio konvencinių smūgių programos, sparčiai kuriama globali priešraketinė gynyba lemia sparčiai augantį JAV konvencinių puolimo pranašumą prieš Šiaurės Korėjos konvencines pajėgas, kurių ginkluotės pagrindą sudarančių senų sovietinių ginklų sistemų kovinis pajėgumas menksta dėl finansinių lėšų trūkumo užtikrinti kovinių rengimą. Šiuo metu Šiaurės Korėja neturi realių pajėgumų smogti balistinėmis raketomis į taikinius žemyninėje JAV dalyje: tarpžemyninės raketų programos dar iki galo nebaigtos, o branduolinės kovinės galvutės, kurias būtų galima sumontuoti šiose raketose, greičiausiai nesukurtos. Šiaurės Korėjos sprendimas atsisakyti branduolinių ir kitų masinio naikinimo ginklų kūrimo programų liekant tik su nuolat silpnėjančiais konvenciniais pajėgumais tik paspartintų šalies režimo žlugimą: JAV lyderiai vidutiniu/ilguoju laikotarpiu greičiausiai neatsispartų pagundai nuversti Šiaurės Korėjos režimą, ypač jei šis ir toliau niekintų JAV ginamus demokratijos idealus ir šiurkščiai pažeidintų žmogaus teises. Šie argumentai leidžia manyti, kad Šiaurės Korėja ne tik nesustabdys branduolinio ginklo kūrimo programų, tačiau jas kiek įmanydama spartins kartu su balistinių raketų programomis, siekdama bent minimalių branduolinio atgrasinimo pajėgumų.

Suprantama, kad šiame straipsnyje pateikta interpretacija, kad Šiaurės Korėja neatsisakys branduolinių ginklų dėl didėjančio JAV konvencinio puolimo pranašumo prieš Šiaurės Korėjos konvencinę gynybą, gali būti kritikuojama įvairiais požiūriais, ypač iš realistinę tarptautinių santykių aiškinimo perspektyvą kritikuojančių kitų tarptautinių santykių aiškinimo stovyklų. Kita vertus, šį straipsnį reikėtų vertinti kaip bandymą įvertinti JAV karinės pažangos (karinės transformacijos) poveikį kitiems tarptautinių santykių veikėjams. Šiaurės Korėjos atvejis JAV karinės transformacijos poveikiui tirti yra ypač palankus, nes Šiaurės Korėja savo karinę galią grindžia tradiciniais didelio masto konvenciniais pajėgumais prieš kuriuos visų pirma dabartinė JAV karinė transformacija ir yra nukreipta. Dėl itin ribotų galimybių gauti duomenis apie Šiaurės Korėjos reakciją į JAV karinę transformaciją (kurią geriausiai galima įvertinti žinant kokio tipo karinius pajėgumus ir kokio tipo karines pratybas vykdo Šiaurės Korėja), sunku įvertinti kitus galimus Šiaurės Korėjos atsako į JAV karinę transformaciją aspektus. Tačiau turimi duomenys ir ligšioliniai Šiaurės Korėjos elgesio algoritmai bei ideologija leidžia teigti, kad spartesnė branduolinių ginklų ir tarpžemyninių balistinių raketų programų kūrimo sparta bus stipriausia Šiaurės Korėjos atsako forma į JAV konvencinių pajėgų transformaciją. Taigi, JAV ir tarptautinės bendruomenės politika, siekianti priversti Šiaurės Korėją atsisakyti branduolinių ginklų kūrimo, greičiausiai bus pasmerkta nesėkmei.